

30.5.2014

Dnro 2330/2/14

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Mikko Sarja

OIKEUSASIAMIES ESITTÄÄ ULOSOTON KIELISÄÄNTELYN KEHITTÄMISTÄ

1

ASIAN TAUSTA

Tutkittavanani on ollut kanteluasia, joka koski velallisena olleen kantelijan oikeutta saada maksutta virallinen käänös osamaksukauppalaan mukaista virka-apua ja tilitystä koskevasta pöytäkirjasta. Kun kantelija oli sittemmin saanut pyytämänsä käänöksen, kantelu ei ulosottoasian käsittelyyn osallistuneiden yksittäisten ulosottovirastojen osalta antanut aihetta toimenpiteisiini.

Huomioni kiinnittyi kuitenkin siihen, miten valtakunnanvoudinvirasto arvioi asiaa minulle antamassaan lausunnossa eli kielilain 12 §:n ja 20 §:n nojalla päätyen siihen, että kantelijalla oli pyynnöstä ollut oikeus saada ulosottovirastolta maksutta virallinen käänös pöytäkirjasta. Tämä vaati mielestäni lähempää tarkastelua, ja totesin kanteluun antamassani päätöksessä muun muassa seuraavaa.

2

ASIAN AIEMPI ARVIOINTI

Ensinnäkin totesin, että sen paremmin ulosottokaari erityislakina kuin kielilaki yleislakina ei sisällä nimenomaisia ulosottoa koskevia kielisäännöksiä. Sen sijaan kielilain 3 luku sisältää säännökset asian käsittelykielistä hallintoasiassa (12 §), hallintolainkäyttöasiassa (13 §), rikosasiassa (14 §), riita-asiassa (15 §), hakemusasiassa (16 §) ja muutoksenhakuasiassa hovioikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa (17 §).

Toiseksi tarkastelin asiaa ulosoton oikeudellisen luonteen näkökulmasta todeten, että hallintolain 4 §:n 1 momentin, jonka mukaan tätä lakia ei sovelleta muun muassa ulosottoon, perustelujen (HE 72/2002 vp, s. 52) mukaan ulosotto on laiminlyödyn suoritusvelvollisuuden pakkotäytäntöönpanoa, ja suoritusvelvollisuuden peruste voi puolestaan olla joko yksityis- tai julkisoikeudellinen. Edelleen hallituksen esityksessä on todettu, että ulosottoa pidetään siihen liittyvistä hallinnollisista piirteistä huolimatta lainkäyttönä.

Kielilaisissa ei säädetä erikseen "lainkäytön" kielestä.

Sikäli kuin valtakunnanvoudinvirasto viittasi hallintoasian käsittelykieltä koskevaan kielilain 12 §:ään, totesin, että koska tämän säännöksen perustelujen (HE 92/2002 vp, s. 74) mukaan hallintoasialla tarkoitetaan hallintomenettelylain (nykyisin hallintolain) mukaisessa järjestyksessä hallinnossa käsiteltävää asiaa ja kun hallintolakia ei lain 4 §:n mukaan sovelleta ulosottoon, käsittelykielen määräytyminen ei ulosottoasioissa voi perustua kielilain 12 §:ään.

Sikäli taas kuin valtakunnanvoudinvirasto viitasi kielilain 20 §:ään, joka koskee oikeutta maksuttomaan viralliseen käännökseen viranomaisen asiakirjasta, totesin, että pykälän 2 momentin säännös, jonka mukaan riita- ja hakemusasioiden asianosainen vastaa itse käännöksen hankkimisesta ja sen kustannuksista, koskee sanamuotonsa mukaan vain tuomioistuimissa käsiteltäviä asioita. Toin myös esiin kielilain 20 §:n perustelut (HE 92/2002 vp, s. 82), joiden mukaan asianosaisella on valtion viranomaisissa ja kaksikielisissä kunnallisissa viranomaisissa riita- ja hakemusasioita lukuun ottamatta oikeus maksuttomaan viralliseen käännökseen, jos toimituskirja tai muu asiakirja on laadittu toisella kuin hänen äidinkielellään, ja edelleen, että edellä mainittujen viranomaisten on hallintoasiassa, hallintolainkäyttöasiassa ja rikosasiassa huolehdittava asianosaisen kannalta tärkeiden asiakirjojen kääntämisestä silloin, kun asian käsittelykielenä 12–17 §:n kielenmääräytymissäännösten perusteella on toinen kuin asianosaisen oma kieli.

Edellä esitetyn perusteella totesin, että tällä hetkellä ei ole olemassa sellaista sääntelyä, joka selvästi ja ehdottomasti oikeuttaisi ulosottoasian asianosaisen saamaan maksuttoman virallisen käännöksen esimerkiksi ulosottopöytäkirjasta.

Oikeusturvan ja erityisesti kielellisten oikeuksien näkökulmasta pidin ongelmallisena ja hyvin epätyytyttävänä, että sen paremmin ulosottoakaressa kuin kielilaisakaan ei ole säädetty ulosottoasioiden kielestä, vaikka kyse on hyvin keskeisestä ja tärkeästä viranomaistoiminnasta. Katsoin olevan lainvalmistelijan ja lainsäätäjän asia arvioida yksityiskohtaisemmin, millaiset konkreettiset kielisäännökset ovat tarkoituksenmukaisia nimenomaan ulosottoa ajatellen.

3 ESITYS

On selvää, että ulosotto ei voi olla kielellisten oikeuksien ulkopuolella, vaan päinvastoin niiden merkitys korostuu, kun yksilö on valtion pakkotäytäntöönpanotoimien kohteena.

Kielilain 3 luvussa on säädetty kielen määräytymisestä eri viranomaismenettelyissä. Mielestäni edes perus- ja ihmisoikeusmyönteisellä tulkinnalla ei ole yksiselitteisesti ratkaistavissa, mitä tämän luvun sääntelyä olisi ulosotossa missäkin tilanteessa sovellettava, kun täytäntöönpanon peruste voi olla sekä siviili- että rikosoikeudellinen.

Viittaan myös tämän asian esittelijän lausuntoon eduskunnan perustuslakivaliokunnalle (4.12.2013, dnro 4777/5/13) valtioneuvoston kertomuksesta kielilainsäädännön soveltamisesta. Siinä on ulosoton osalta tuotu esiin muun muassa, että maksuttoman käännöksen saamisen suhteen ei ole asiakkaan näkökulmasta merkityksetöntä, tulkitanko ulosotto nykyisen kielilain puitteissa analogisesti esimerkiksi hallintoasiaksi vai lainkäyttöasiana riita-asiaksi, koska ensiksi mainituissa asioissa asianosaisella on oikeus saada käännös maksutta, kun taas jälkimmäisissä asianosainen vastaa itse käännöksen hankkimisesta ja siitä aiheutuvista kuluista. Tämän vuoksi lausunnossa pidettiin perusteltuna, että ulosotossa noudatettavasta kielestä ja samalla myös siitä, miten esimerkiksi oikeus käännöksiin määräytyy, säädettäisiin nimenomaisesti.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 §:n 2 momentin mukaan oikeusasiamies voi tehtävänsä hoitaessaan kiinnittää valtioneuvoston tai muun lainsäädännön valmistelusta vastaavan toimielimen huomiota säännöksissä tai määräyksissä havaitsemiinsa puutteisiin sekä tehdä esityksiä niiden kehittämiseksi ja puutteiden poistamiseksi.

Edellä todetun perusteella esitän oikeusministeriön harkittavaksi toimenpiteitä ulosoton kielisääntelyn kehittämiseksi. Pyydän ministeriötä ilmoittamaan minulle 31.10.2014 mennessä, mihin toimenpiteisiin esitykseni on antanut aihetta.